

IV

КАЖДИ 45 ДНІ ЄДНО ЧИСЛО У ЦЕКУ 1989. РОКУ

Двомешачни часопис ше поступне ма претворйовац перше до

- мешачніка, вец
- двотижньовніка и
- тижньовніка истого формату, на истим обсягу од 64 бокох по чишле, та
- змоцніц Редакцию з даскеліма новинарами и
- административним роботніком – секретаром Редакції

/Програма розвою култури Русинох и Українцох Горватскей до 2.000. року.
“Нова думка“, число 71, Вуковар, януар-февруар, 1988. року, бок 24/.

Предомну громадка од осем виданьох у 1989. року: 71, 72,73,74,75,76,77. и 78. число. Шицки ведно на $502 + /42/ = 544$ боки, лебо 68 боки штредне по каждим.

Було то найвещей и числа, виданя, и боки у єдним року за цали час видаваня ““Новей думки“, и резултат упартей, каждодньовой работи Редакції, ей двох професийних новинарох и далей гонорарного главного и одвичательного редактора, чий гонорар бул скоро напола менши од мешачней плаци новинара. У исти час то и успех ей видавателя, Союзу Русиных и Українцох, котри ше постарал обезпечиц кадрово и материални условия же би ше постарчело праве то-кажди 45 дні по єдно число на понад 64 штредне бокох. Необкеруююцо, заслуга и дружтвеной заєдніци, котра могла провадзиц таки “бум“ у видаваню нашей ревиї. “Бум“ прето же ше праве того року Редакция прибіжела найбіжжей давно зарисованей мети: видавац ю кажди мешац.

Було слова же би уж так могло буц – мешачнік, з тим же би ше зменшал його обсяг зоз 64 на, поведзме, 48 лебо аж и лем 32 боки, лебо два друкарски табаки и, ниа, – кажди мешац уж. Но, редактор не могол пристац прето же вше мал тельо релавантни прилоги, новинарски, журналистични, публицистични, науково и литературни, же не шмел друковац меней од тих голем 64 бокох по виданю. Гуторел же будзе мешачнік док ше обезпечи пенєж праве за терашній обсяг од тих понад 60 бокох же би могол видавац таку рижнородносц як и по тераз. Нагваряче за 48 – 32 боки, медзитим, оставали при свойому, а вон ше и далей упарто закладац за вецей фінансийни средства и ище голем єдного стайомного новинара. Та так – оставало на потерашнім.

х

хх

Потверджене мено Русиных и Українцох и право на їх культуру у – Уставе СР Горватскей

У **71. числє за январ-февруар 1989. року** главни редактор подписал статью на 2. и 3. боку рамикох, по руски и украински, под наднасловом и насловом: “Амандмани на Устав СРГ – Потверджене мено Русиных и Українцох и право на їх культуру“. Збувало ше у чаше кед “у остатніх двох мешацох дискусия о Нарису амандманох на Устав була составна часц дружтвено-политичного животу народох и народносцох, так и Русиных и Українцох, и тераз вона уж преходзи до процедури у хторей о нїх конечно одлучене принеше Собор СРГ“. Предлужел же “нас цикавя 137. и 139. член Уставу СРГ зоз 1974. року.“

“Пре витворйоване равноправносци народох и народносцох та шлебоди гражданох на виражоване своїх националних особеносцох, забезпечене каждому народу и народносци и право же би у складзе зоз потребами заєдніцкогo животу... шлебодно и равноправно хасновал свой язык и писмо, же

би свой язык наволовал зоз своїм меном, же би розвивал свою культуру, виховане и образование на своїм языку и же би уживал други з Уставом загарантовани права“. Та, праве того шицко “народносци могу сновац організації... маю право хаснованя своїх націоналних означеньох,... право на срозмирну заступеносц у скупштинох дружтвено-политичних заедніцох и других органах, котри конча функцию власци... Народносци витворюю свойо суверени права и у општини“. Член 139. гвари же ше “... обезпечую средства потребни за витворйоване зоз Уставом утвердзених правах народносцох“.

Автор далей гвари же Русини и Українці у Горватскей витворели найвекшу часц шицких тих уставних правах и же нам того исте найновши амандмани лем и далей потвердзую. “ Далше запровадзоване тих правах у велім завиши и од нас самих, та ше и далей мушиме закладац и активовац на тим плане“.

Цо ше дотика нашого національного мена, воно акцентоване праве у уж спомнутим 137. члену иснуючого Уставу Соціялістичней Републики Горватскей зоз и поведзеного 1974. року, та ше тєраз з тима амандманами 1988, року на 1989. рок ише раз лем обезпечую:“Ровноправни шицки народи и народносци, котри жию у Соціялістичней Републики Горватскей“, та ше гвари же ше попри Горватах и Сєрбох чишля и народносци зоз своїма націоналними менами медзи котрима и “...Русини и Українці“. И, автор доклада:“Виволує нашо поцешенє, аж и пиху, бо ше зоз своїм меном перши раз находзиме у конститутивним закону жеми у котрей безпостредково жиєме на тих прекрасних и приятельских просторох...“

Особено нательо скорей и нательо вецей, же ше праве у Горватскей, у ей Уставе, наводза мена Русинох и Українцох и анї у єдней другей републики у Соціялістичней Федеративней Републики Югославії, гоч у даєдней з нїх вони там жию и у штири раз векшим чишлє як у Горватскей. Исте ше одноши и на други держави у шведе, у котрих уж єст и найвецей Русинох, та и Українцох у дияспори.

Укаже ше познейших рокох же у пременєтих дружтвено-политичних обставинох тиж так, з меном Русинох и Українцох у новим Уставе Горватскей – не будзе санкціоноване.

До 2.000 року “Нова думка“ – кажди тидзень

Ише 24. мая 1988. року на схадзки Скупштини Союзу Русинох и Українцох Горватскей принєшена Програма розвою култури Русинох и Українцох у Горватскей до 2.000 року, у авторствє Влади Костелника. Тєрашне 71. число ю приноши у оригиналу, на горватским языку, на яким є послана релевантним державним органом на увид и санкціоноване на 2. и 3. боку рамикох и 24. по 26. бок нукашньосци. О розвою редакції и “Новей думки“ ше гвари:

“Двомєшачни часопис “Нова думка“, орган Союзу Русинох и Українцох Горватскей и зоз самим тим, Соціялістичного союзу роботного народу Горватскей, поступне претворйовац до

- мешачні́ка,
- двотижньовні́ка и
- тижньовні́ка за обвисцованє на руским и українским языку,
- истого формату, на истим обсягу од штирох табакох односно 64 бокох по каждым виданю,
- змоцні́ц редакцию з даскелі́ма новинарами и
- административним роботні́ком – секретаром, котре ше уж тераз указує необкеруюцим“ /24/.

У тим чишле Редакция предлужела обявйовац удатни фоторепортажи о крайох и местох у хторих жию Русини и Українці. Тераз то була Босна з пирка Михайла Ляховича: “По мойй Босніі“ /7-14/, кед обробел Пернявор, Лишню, Поточани, Гайово, Дервенту и Горвачани.

Одгуки означованя 20-рочні́ци Союзу ище присутни. Ша, прешло лем даскельо мешаца од того означованя и тих 20 рокох, та ше, так означовало и далей як насправди – значна подія за руски и українски народ и їх культуру у Горватскей. Так треци председатель Союзу, после Костелника и Югаса, инг Владимир Крайцар зоз Зазгребу, дал интервью Гавриїлови Такачови з тей нагоди.

З истей причини, 20-рочні́ци Союзу була, и програма у Осиєку.

Як резултат поради Союзу Русинох и Українцох Горватскей и Дружтва “Україна“ з Києва у України, 1988. року, од 15. януара по 1. фебруар 1989. року “хореографи з України поставели по даскельо танци у наших дружтвох“. Були то Богдан Ткачишин и Сергий Михальчук зоз Институту “Юність“ зоз Львова. Нови танци научели танечні́кох у Миклошевцох, Вуковаре, Осиєку, Славонским Бродзе и Петровцох /35/.

Василь Туркевич з Києва повидомел: “Успішні хорватських митців у Києві“ а слово о госцованю вешенї 1988. року Горватского народного театру Загреб у Києве /45/, док Михайло Ляхович приклада огляд: “Русини у Сримскей Митровици“ /56/, односно Др Атила Шалга з Будапешту розпатра вше интересантну тему: “Чи Русини старожителе на Подкарпат’ю /по Олександрови Бонкало/ “ /58-59/, та заключує же гей: “Закарпатски Українці у составе Киевскей Руси 10-11 вику. Древнейше населене – Славяне. У 11 вику залапела ю Мадярска; Перши познати жителе Карпатскей України були Восточни Славяне...“, цитируюци “Нови мадярски лексикон“ зоз 1962. року, 4. том, 54.бок /59/.

На остатнім, 4. боку рамикох, 71. число принесло фотос зоз сцени опери “Набуко“ Дюзепе Вердия у интерпретациї Горватского народного театру Загреб и Ирени Зарич у улоги Фенени за часу госцованя у Києве вешенї 1988. року.

Так започал сериал од 8 числох “Новей думки“ у 1989. року, зоз першим, 71. спомедзи нїх. Праве таки яки заслужел стредок у котрим наставал и витворйовал свою националну свидомосц и еманципацию и конституоване Русинох и Українцох, а так предлужи и у идуцих виданьох.

Перши “Русский соловей” зоз 1851. року у репринт-виданю

У 72. чишле за марец-април 1989. року ревия на 17. боку на верху трецкого слупчка принесла текст: “Увага читательом! Пре обявйоване “Русского соловей” Миколи Нодя зоз 1851. року и, 72. число “Новей думки” виходзи зменшане у своей узвичаеней змистовой часци за малоне половку обягу. Пре огранічени финансийни средства не могли зме друковац рубрики под назвами: “Клуб младих”, “Спознай свою прешлосц”, “3 прадідовщини”, “Проза” Новей думки” и “Шмих не грих” зоз вреднима прилогами авторох зоз жеми и иножемства. Модліме читательох и авторох за порозумене”. Но, та, то була причина же узвичаени змист того виданя чишли 40 боки.

Прето репринт-видане поведзеного “Русского” соловей” на А-8 формату видруковане на 48 бокох, так же ше на зашпорованих 24 бокох А-4 формату достала можлівосц його виданя.

А, ниа, яке то видане, як написала Редакция “Новей думки” на першим боку пред предруком:

Кед же зме думали же „Русский соловей — Народная лира” початок русской литературы, голем за тоти нашо край, тераз зме у можлівосци же бизме тот початок помакли за триец дзевец роки далей, глібше до прешлосци, до 1851. року. Праве теди у Бечу вишол тиж „Русский соловей”, котри порихтал, видал и „Юношеству Русскому” пошвецел Николай Нодь (Надь). Дзекуюци д-ру Гинтеру Витрзенсу, професорови Унверзитета у Бечу, ми нашим читательом, любительом и вигледовательом литературы, нашей русской, односно, украинской народности и цалей югославянской явности, понукаме того діло, котре, за тераз, первенец нашей литературы. Професор др Г. Витрзенс, на иницијативу и закладаше наших редакторох Романа Миза и Влади Костелника, подаровал нам фотокопию того зборніка и за „Нову думку” написал кратки увод, цо го публикуеме у прекладу з немецкого языка. Роман Миз и Владо Костелник на концу даваю свойо видзене и коментар тей визначней події у нашей литературы и культуры вообще.

А вец Роман Миз написал “Два соловей у служби едней идеї”:

З меном и творчосцу Николая Нодя (Надя) я бул уіознати и скорей. Його ше мено ту и там може найсец у даедней енциклопедії. Але, окреме сом ше зацікавел з тоту досц містеріозну особу нашей култури, літератури и церковного живота аж териз, кед ше у Софії, у септембре 1988. року, отримал медзінародни конгрес славистох. на котрим др Гинтер Витрзенс пречитал реферат о Николайови Нодьови (Надьови) и його зборніку пісеньох „Русскій соловей”. Там, у Софії, проф. Горбач, тиж визначни славист зоз ФР Немецкей, спомнул проф. Витрзенсови Врабельового „Русского соловья”, тот ше, порацзени од проф. Горбача, обрацел ту мис и так пришло до нашого контакта, черанки писмох и інформаційох. На мойо предкладане и потримовку Влади Костелника проф. Г. Витрзенс дзечне послал фотокопію Нодьового (Надьового) зборніка и пристал написец уводне сляво. Цали його реферат о Нодьови (Надьови) будзе друковани у »Wiener Slavistisches Jahrbuch«.

З меном и творчосцу Николая Нодя (Надя) стретнул сом ше и у „Русскім соловей” Михала Врабеля. На 65-м и 66-м боку обшвана пісня з инципитом „Прошу красно преславную столицу”. На концу, на 66-м боку, потписани автор — Николай Нодь. Тот факт наводзи на два заключеня.

Перше заключене, котре ше зявює як логічни пошлідок, то тото же Михал Врабель, складаюци свой зборнік, мал у руках книжочку Николаи Нодя (Надя) под назву „Русскій соловей”. Можеме аж и предпоставиц же од нього и превжал назву за свой зборнік. Бул то час національного будзєня з моцно наглашену романтичну смугу патриотизма, але и розвитого уж намаганя за зазберованьом народного скарбу, та назва, у котрей и слово „соловей” — символ шлебоди и пісні, одвитовала.

Друге, то прилог дискусії чи Николай Нодь (Надь) автор пісеньох публикованих у своїм „Русскім соловей”, чи вон лем публиковал записи народних пісеньох? Понеже М. Врабель подписал Н. Нодя (Надь) под спомнуту пісню, вон го вец и тримал сї автором. Ша, у руских культурних кругох Беча и Австро-Угорскей у тот час, час М. Врабеля, ише вше були швижи памятки на Николая Нодя (Надя) и Врабель могол буц постредни шведок иснуючого становиска о літературней творчосци Н. Нодя (Надя). То прилог твердзєню поставеним у едней енциклопедії (Енциклопедія Українознавства, том 5, б. 1790), же Николай Нодь (Надь) з часци позберал тоти пісні на Закарпатю, а з часци их сам написал.

Читаючи пісні у „Руськім соловей” Николая Нодя (Надя), не мож ше одинач упечатку, же ше язык, рижни локални бешеди и диялекти, кед ше врацаме цо далей до прешлосци — цо ведей приближую українському літературному языку. З єдного боку то условене з моцну присутносцу заєдніцкогo жридлиа — церковней старославянщини, так воляного „язичия”. А заш лем, присутносц чистей українскей лексики у піснях зоз зборіка Николая Нодя (Надя) — прешвечліво гутори дзе заправо корені каждой рускей бешеди и каждого нашого диялекта. Тото може замерковац кажды, а фаховцом обовязка то и науково потолковац.

У кратким опису живота Николая Нодя (Надя) не мож найсц час и место дзе би ше вон стретнул з українским літературним языком у живеї комуникації. Народзел ше, одроснул и школовал у Мадярскей, у раникох свойого руского стноса. Жил у Бечу. Чи дакеди бул на Україні, а то значи голем — у Галичині — то ніхто не зна. Могло би ше предпоставиц же не бул. З Українцями з Галичині стретал ше лем у Бечу, а сигурно же бул уознати и з літературну творчосцу Маркиана Шашкевича. Но, познанство и контакти з Галичанями у Бечу и читане „Русалки Дієстровей” недостаточне же би ше писало з таким языком, з яким написани його „Руській соловей”.

А кед ше нице вежне до уваги же Николай Нодь (Надь) не автор шидких піснях у тим зборіку, а можебуц ані єдней, але их лем записал слухаюци народне шиване, вец пансєє мушиме буц иорихтани прияц же язык „Руського соловей” з 1851. року живи язык тедишніх Русинох у крайох коло Марія Поч, коло Ужгорода и того карпатскоукраїнского валаду дзе Нодь (Надь) почал свою свещєніцку службу. Так теди там людзе шивали и так теди там людзе бешедовали.

З таким роздумованьом и такима заключєнями врацєли зме ше на початок, на поставєну теорєму же, кед ше глібше врацаме до прешлосци, обачуєме зліванє бешедох и диялектдох до єдней цєлосци, котра блізка українському літературному языку. То потвердзую и други літературни и язични памятніки з ареалох рижних диялектдох и бешеддох. Та вец загадки и почежкосци тих бешеддох треба розришованц з помоцу інструментария блізких руских односно українских диялектдох, а не зоз законитосцями языкох єшєдєдних народдох.

На концу, у мєно шидких нас, дєкуєм панови профєсорови др Гинтерови Витрєнєсови за його драгоцінни нам дар, „Руського соловїя” Николая Нодя (Надя).

Пови Сад, 15. фебруара 1989.

Роман Миз

ПРИЛОГ „НОВЕЙ ДУМКИ“ ЧИСЛО 72. ВУКОВАР,
МАРЕЦ — АПРИЛ 1989.

РУССКІИ СОЛОВЬИ

I. Пѣніе

сочинено и посвящено

Юношеству Русскому

Николаемъ Подъ.

Въ Вѣднѣ

типомъ оо. мѣхитаристовъ.

1851.